

הכנסת העשרים וחמש

יוזם : חבר הכנסת אליהו רביבו

פ/25/6590

הצעת חוק-יסוד : הכנסת (תיקון – הצהרת אמונים בפני מליאת הכנסת ועיצומים נגד מי שלא הצהיר)

1. תיקון סעיף 15 בחוק-יסוד : הכנסת¹ (להלן – חוק היסוד), בסעיף 15(א), אחרי "יצהיר אמונים" יבוא "בפני מליאת הכנסת ויחתום על מסמך הכולל את נוסח ההצהרה" ואחרי "למדינת ישראל" יבוא "כמדינה יהודית ודמוקרטית ברוח מגילת העצמאות, לשמור על סמליה ולכבדם".

2. החלפת סעיף 16 במקום סעיף 16 לחוק היסוד יבוא :

"אי-הצהרה 16. (א) נקרא חבר הכנסת להצהיר אמונים במליאת הכנסת כאמור בסעיף 15 ולא עשה כן –

(1) תיפסק חברותו בכנסת במועד שייקבע בחוק, אם לא הצהיר אמונים לפני מועד זה ;

(2) כל עוד לא הצהיר אמונים אך טרם נפסקה חברותו –

(א) לא יהיה רשאי להשתתף ולהצביע בישיבות הכנסת או בישיבות ועדה של הכנסת, או לפעול כחבר הכנסת באופן אחר, אך יהיה רשאי להיכנס לישיבת הכנסת לשם הצהרת האמונים ;

(ב) לא יהנה מזכויות של חבר הכנסת, ובכלל זה שכר ותשלומים אחרים, אך יהנה מחסינות.

¹ ס"ח התשי"ח, עמ' 69.

(ב) לעניין סעיף זה, יראו חבר הכנסת שהצהיר
אמונים שלא כנוסח ההצהרה או שלא חתם על
מסמך הכולל את נוסח ההצהרה, כמי שלא
הצהיר."

תיקון חוק הכנסת 3. בחוק הכנסת, התשנ"ד-1994² –

(1) בסעיף 1 –

(א) בסעיף קטן (א2), בסופו יבוא "ויוחתום על מסמך הכולל את נוסח
ההצהרה";

(ב) בסעיף קטן (ג), במקום "ויצהיר": "מתחייב אני" יבוא "ויצהיר
את הצהרת האמונים של חברי הכנסת ויוחתום על מסמך הכולל את
נוסח ההצהרה";

(2) אחרי סעיף 1 יבוא:

"מועד הפסקת 1א. מי שלא הצהיר אמונים לאחר שנקרא לעשות כן
חברות של מי שלא כאמור בסעיף 16 לחוק-יסוד: הכנסת, ישוב
הצהיר אמונים וייקרא להצהיר אמונים; לא נכח חבר הכנסת
בישיבה שבה שב ונקרא להצהיר אמונים או לא
הצהיר בה אמונים, תתפנה משרתו ביום שלאחר
אותה ישיבה."

(3) בסעיף 2, במקום הסיפה החל במילים "הוא נוכח" יבוא "הוא נוכח
ויוחתום על מסמך הכולל את נוסח ההצהרה; הוראה זו תחול גם לעניין מי
שנכח בישיבת הפתיחה אך לא הצהיר בה אמונים כאמור בסעיף 16
לחוק-יסוד: הכנסת".

דברי הסבר

כיום, חוק-יסוד: הכנסת, מחייב את חברי הכנסת להצהיר אמונים למדינת ישראל. מטרת הצעת
חוק-יסוד זו היא לעדכן את הצהרת האמונים כך שתחייב שמירת אמונים למדינת ישראל כמדינה יהודית
ודמוקרטית ברוח מגילת העצמאות ולקבוע בחקיקה את האופן שבו תימסר הצהרת האמונים של חברי
הכנסת וכן את העיצומים שיינקטו כנגד מי שלא הצהיר.
תיקון זה נדרש לאור מספר חוות דעת משפטיות שניתנו בעבר, והביאו לחוסר בהירות בנוגע לעיצומים
שניתן לנקוט נגד חבר הכנסת שלא הצהיר אמונים.
ביום א' באב התשמ"ד (11 ביולי 1983) ניתנה חוות דעת של היועץ המשפטי של הכנסת דאז, עו"ד צבי
ענבר, שכותרתה "מאימתי רואים את חבר הכנסת כחבר הכנסת", ובמסגרתה הוא נדרש גם לשאלה מה

² ס"ח התשנ"ד, עמ' 140.

ייחשב כאי-עמידה בהוראות סעיף 16 לחוק-יסוד: הכנסת. בחוות הדעת נקבע כי שאלת הזכויות שישללו מחבר כנסת שלא הצהיר אמונים היא שאלה ש"למזלנו נותרה אקדמית בלבד", וכן שהתשובה בעניינה אינה ברורה, אך כי ניתן לטעון שהכוונה ל"זכויות" (להבדיל מחסינות) לפי חוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם, התשי"א-1951, וייתכן שגם שכר ותשלומים אחרים.

לחוות דעת זו הצטרפה חוות דעת נוספת שניתנה ביום ד' בכסלו התשס"ו (5 בדצמבר 2005) על ידי היועצת המשפטית של הכנסת דאז, עו"ד נורית אלשטיין, בעניינו של ח"כ סלאח טריף, שסרב להצהיר את הצהרת האמונים, וכן סרב להשתתף בדיוני הכנסת. בחוות הדעת נכתב כי סעיף 16 לחוק-יסוד: הכנסת מאפשר לשלול מחבר כנסת את הזכויות שניתנו לו במסגרת חוק הכנסת, התשנ"ד-1994, ומכוח חוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם, התשי"א-1951, להבדיל מזכות החסינות ומהזכות להצביע במליאה, זכויות השוללות למעשה את המעמד של חבר הכנסת ופוגעות בסיעתו. עו"ד אלשטיין סברה כי לא זו הייתה כוונתו של חוק היסוד.

קביעות אלה, כמו גם חוסר הבהירות בחקיקה, הביאו לכך שבחוו"ד מיום כ"ו בניסן התשפ"א (8 באפריל 2021) שניתנה על ידי היועצת המשפטית של הכנסת, עו"ד שגית אפיק, נקבע כי "יהיה זה נכון לתקן את החקיקה כך שייקבעו בה במפורש הזכויות וכן את הפרוצדורה שיש לפעול לפיה בהצהרת אמונים שלא ניתנה כנדרש בחוק".

תיקון החוק מתיישב גם עם המצב המצוי במספר מדינות מתקדמות, בהן נהוגה הצהרה או שבועה, ובהתאמה, חבר שמסרב להצהיר או להישבע ננקטים נגדו עיצומים מסוימים.

כך למשל, באנגליה יכול חבר פרלמנט לבחור בין האפשרות להישבע למלכה, לבין הצהרת אמונים למלכה. במקרה בו חבר פרלמנט מסרב להישבע או להצהיר אמונים, בשלב הראשון הדבר עשוי להוביל לכך שיוטל עליו קנס, ולאחר מכן, וככל שחבר הפרלמנט יעמוד בסירובו, לאחר כשבועיים תפסק חברותו בפרלמנט.

גם בסקוטלנד חבר פרלמנט שיסרב להישבע אמונים במשך חודשיים, חברותו בפרלמנט תופסק. חובה זו חלה גם על שרים המכהנים בממשלה הסקוטית.

בארצות הברית מחויבים הסנטורים בשבועה במסגרתה הם מתחייבים להגן על חוקת ארצות הברית. בחלק ממדינות ארצות הברית סירוב להישבע עשוי לגרור עיצומים כנגד חבר הסנאט הסרבן.

עולה אם כן כי גם בהיבט ההשוואתי, הצעה זו מעמידה את ישראל בשורה אחת עם מדינות נוספות בעולם, בהן מחויבים חברי פרלמנט בשבועה או בהצהרת אמונים, וסירוב מצד חבר הפרלמנט גורר בתורו סנקציות שעשויות להגיע עד כדי הדחה מן הפרלמנט.

על מנת למנוע דיון בכל אחת מזכויות חבר הכנסת בנפרד, מוצע לקבוע כי מי שלא הצהיר כנדרש תיפסק חברותו בכנסת, ועד מועד ההפסקה או עד שיצהיר, הוא לא יהיה זכאי לזכויות פרלמנטריות או כספיות המוקנית לחבר כנסת, אך כן יהיה זכאי לחסינות.

הצעות חוק דומות בעיקרן הונחו על שולחן הכנסת העשרים וארבע על ידי חבר הכנסת שמחה רוטמן וקבוצת חברי הכנסת (פ/1842/24) ועל שולחן הכנסת העשרים וחמש על ידי חבר הכנסת שמחה רוטמן (פ/166/25).

הוגשה ליו"ר הכנסת והסגנים
והונחה על שולחן הכנסת ביום
ו' באדר התשפ"ו (23.02.2026)